

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу

07/01-112М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК»

*для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої
освіти за освітньо-професійною програмою
«Міжнародні економічні відносини»
спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини за
спеціалізацією Міжнародні економічні відносини
денної та заочної форми навчання*

Рекомендовано науково-
методичною радою з
якості ННІ економіки і
менеджменту
*Протокол № 9
19 травня 2026 р.*

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Європейська інтеграція та сталий розвиток» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини за спеціалізацією Міжнародні економічні відносини денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Нікитенко Д. В., Михайлова Є. В. – Рівне : НУВГП, 2026. – 29 с.

Укладачі: Нікитенко Дмитро Валерійович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу; Михайлова Єлизавета Вікторівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов.

Відповідальний за випуск: Гарнага О. М. д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Керівник групи забезпечення: Срібна Є. В., к.е.н., доцент.

Зміст

Вступ	3
1. Опис навчальної дисципліни	5
2. Структура навчальної дисципліни	5
3. Тематика практичних занять	6
4. Методи контролю	7
5. Плани практичних занять	9
6. Методичні вказівки до самостійної роботи	15
7. Вимоги до підготовки, виконання та оформлення завдань за видами самостійної роботи студента	15
8. Рекомендована література	17

© Д. В. Нікитенко,
Є. В. Михайлова, 2026
© НУВГП, 2026

Вступ

Шановні студенти! Навчальна дисципліна «Європейська інтеграція та сталий розвиток», до вивчення якої Ви приступаєте, є освітньою компонентою навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини».

Навчальна дисципліна «Європейська інтеграція та сталий розвиток» формує теоретичне підґрунтя системи знань і практичних навичок, необхідних для професійної підготовки фахівців за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини».

Дисципліна спрямована на поглиблене розуміння процесів європейської інтеграції України та може виступати методологічною основою реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі. Особлива увага приділяється вивченню інституційних, нормативно-правових, організаційних і ціннісних засад функціонування системи публічного врядування ЄС.

У межах дисципліни розглядаються ключові напрями політики та стратегій Європейського Союзу у сфері сталого розвитку, механізми взаємодії між державами-членами та інструменти досягнення спільних цілей, зокрема забезпечення збалансованого економічного зростання, охорони навколишнього середовища та утвердження принципів соціальної справедливості.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів системи знань про Європейський Союз як одне з найуспішніших і найбільш розвинених міжнародних інтеграційних об'єднань сучасності, а також про ключові процеси, що відбуваються в межах європейського інтеграційного простору та глобального розвитку світового співтовариства.

Дисципліна покликана сприяти розвитку професійних компетентностей, необхідних для самостійного аналізу європейських інтеграційних процесів у контексті глобалізаційних трансформацій світової економіки та міжнародних відносин, а також для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на поглиблення інтеграції України до Європейського Союзу та міжнародного співтовариства. Особлива увага приділяється формуванню професійних навичок і поглибленню спеціалізованих знань щодо основних напрямів європейської інтеграції, а також принципів, механізмів та інструментів реалізації концепції сталого розвитку як у межах Європейського Союзу, так і в процесі євроінтеграційного поступу України.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі мають опанувати основні засади, етапи та механізми європейської інтеграції, зокрема історичні

передумови створення і розвитку Європейського Союзу, особливості функціонування його інституцій та реалізації ключових політик.

Навчальна дисципліна також спрямована на ознайомлення здобувачів із сутністю концепції сталого розвитку, її основними складовими, принципами та інструментами практичного впровадження. Важливим результатом навчання є розуміння взаємозв'язку між процесами європейської інтеграції та забезпеченням сталого розвитку, а також усвідомлення можливостей, які відкриває інтеграція до європейського простору.

Здобувачі повинні набути навичок аналізу впливу європейської інтеграції на різні сфери суспільного життя, зокрема економічну, політичну, соціокультурну та екологічну. Окрема увага приділяється формуванню здатності характеризувати стандарти публічної служби, що діють у Європейському Союзі та країнах-членах ЄС, а також оцінювати й прогнозувати наслідки їх упровадження у систему публічного управління України.

Дисципліна сприяє розвитку соціальної відповідальності здобувачів, формуванню їхньої громадянської активності та готовності долучатися до суспільних і політичних ініціатив, спрямованих на забезпечення сталого розвитку.

Пропоновані методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи допоможуть Вам краще зорієнтуватися у вивченні нормативного матеріалу для набуття необхідних компетентностей.

1. Опис навчальної дисципліни

Ступінь вищої освіти	<i>магістр</i>
Освітня програма	<i>«Міжнародні економічні відносини»</i>
Спеціальність	<i>С1 Економіка та міжнародні економічні відносини</i>
Спеціалізація	<i>Міжнародні економічні відносини</i>
Рік навчання, семестр	<i>1 рік навчання, 2 семестр</i>
Кількість кредитів	<i>4,5</i>
Лекції:	<i>24/4 год.</i>
Практичні заняття:	<i>22/8 год.</i>
Самостійна робота:	<i>89/123 год.</i>
Курсова робота:	<i>ні</i>
Форма навчання	<i>денна/заочна</i>
Форма підсумкового контролю	<i>залік</i>

2. Структура навчальної дисципліни
Денна/заочна форма

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	в т.ч.			
		Л	П	ІНД	СР
МОДУЛЬ 1. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ					
Змістовий модуль 1. Засади європейської інтеграції					
1. Європейська інтеграція та її основні етапи. Інституції Європейського Союзу	10	2/-	1/-	-	7/10
2. Європейська ідентичність та цінності.	10	2/-	1/1	-	7/9
3. Політики Європейського Союзу	12	2/1	2/1	-	8/10
4. Економічна інтеграція в ЄС	12	2/1	2/1	-	8/10
5. Соціальна політика та соціальна справедливість в ЄС	10	2/-	2/-	-	6/10
6. Співпраця та партнерство ЄС з іншими регіонами світу та міжнародними організаціями	10	2/-	2/-	-	6/10
7. Україна та євроінтеграція: економічні та політичні виклики	10	2/-	2/1	-	6/9
Разом ЗМ1	74	14/2	12/4	-	48/68
Змістовий модуль 2. Сталий розвиток					
8. Концепція сталого розвитку, Цілі сталого розвитку ООН	12	2/1	2/1	-	8/10
9. Політика та програми сталого розвитку».	12	2/-	2/-	-	8/12
10. Глобальні проблеми та виклики: боротьба з бідністю, глобальне потепління, боротьба зі збройними конфліктами	12	2/-	2/1	-	8/11
11. Сталий розвиток Європейського Союзу	12	2/1	2/1	-	8/10
12. Європейський зелений курс і трансформація економік країн-партнерів ЄС	13	2/-	2/1	-	9/12
Разом ЗМ2	61	10/2	10/4	-	41/55
Усього	135	24/4	22/8	-	89/123

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Європейська інтеграція та її основні етапи. Інституції Європейського Союзу	1	-
2	Європейська ідентичність та цінності	1	1
3	Політики Європейського Союзу	2	1
4	Економічна інтеграція в ЄС	2	-
5	Соціальна політика та соціальна справедливість в ЄС	2	1
6	Співпраця та партнерство ЄС з іншими регіонами світу та міжнародними організаціями	2	-
7	Україна та євроінтеграція: економічні та політичні виклики	2	1
8	Концепція сталого розвитку, Цілі сталого розвитку ООН	2	1
9	Політика та програми сталого розвитку	2	-
10	Глобальні проблеми та виклики: боротьба з бідністю, глобальне потепління, боротьба зі збройними конфліктами	2	1
11	Сталий розвиток Європейського Союзу	2	1
12	Європейський зелений курс і трансформація економік країн-партнерів ЄС	2	1
Усього годин:		22	8

4. Методи контролю

4.1. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни складається з наступних заходів:

- вибіркоче усне опитування студентів з питань, що розглядаються на практичному занятті;
- розв'язок ситуаційних вправ;
- самостійно підготовлені реферативні виступи та повідомлення студентів за темою практичного заняття;
- контрольні роботи за темами навчальної дисципліни (8-10 тестів закритої форми з однією правильною відповіддю з 5-х можливих);
- Модульний контроль проходить у вигляді тестування. У тесті 20 запитань різної складності: рівень 1 – 20 запитань по 0,5 бали (10 балів), рівень 2 – 5 запитань по 1 балу (5 балів), рівень 3 – 1 завдання по 5 балів (5 балів). Усього 20 балів.

Підсумковий контроль знань – залік – відбувається у вигляді тестування на платформі Moodle.

4.2. Критерії оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Європейська інтеграція та сталий розвиток», є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних заняттях, результатів самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за наступними критеріями:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

4.3. Розподіл балів, які отримують студенти

За вчасне та якісне виконання завдань здобувач денної форми навчання отримує такі обов'язкові бали:

- 36 балів за усні і письмові завдання на 11 практичних заняттях;
- 24 балів за індивідуальне навчально-дослідне завдання;
- 20 балів за модуль 1
- 20 балів за модуль 2.

Разом – 100 балів.

За вчасне та якісне виконання завдань здобувач заочної форми навчання отримує такі обов'язкові бали:

- 36 балів за тестове опитування за темами курсу;
- 24 балів за виконання контрольної роботи (індивідуальне навчально-дослідне завдання);
- 40 балів за залік.

Разом – 100 балів.

Результати навчання проставляються за двома шкалами (табл. 1). Позитивні оцінки виставляються тільки тим студентам, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни і набрали за результатами поточного та підсумкового контролів не менше 60 балів.

Таблиця 1

Шкали оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100	"зараховано"
74-89	
60-73	
35-59	"незараховано" з можливістю повторного складання
1-34	"незараховано" з обов'язковим повторним курсом

5. Плани практичних занять Модуль 1

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи дослідження міжнародних економічних стратегій

Практичне заняття 1

Тема 1: Європейська інтеграція та її основні етапи. Інституції Європейського Союзу

Тема 2: Європейська ідентичність та цінності

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Передумови та ключові етапи формування Європейського Союзу
2. Інституційна система ЄС: структура, функції та принципи взаємодії
3. Правова база та механізми прийняття рішень в ЄС
4. Розширення ЄС та євроінтеграційний курс України
5. Поняття та зміст європейської ідентичності: витоки і сучасне розуміння
6. Фундаментальні цінності ЄС та їх нормативне закріплення
7. Символіка, громадянство та культурний вимір ЄС
8. Виклики європейській ідентичності та євроскептицизм. Цінності у контексті вступу України

Контрольні запитання до теми

1. Коли і з якою метою було підписано Паризький договір? Які держави стали його засновниками?

2. Які договори складають первинне право ЄС? Яке значення має Лісабонський договір 2007 р.?
3. У чому відмінність між Європейською Радою та Радою ЄС? Якими повноваженнями наділений кожен з органів?
4. Яку роль виконує Європейська комісія у законодавчому процесі ЄС? Що означає «право законодавчої ініціативи»?
5. Назвіть критерії Копенгагена. Чому вони є ключовими умовами вступу держав до ЄС?
6. Скільки «хвиль» розширення пережив ЄС? Які держави приєдналися у 2004 та 2007 роках?
7. Що розуміють під поняттям «європейська ідентичність»? Чим вона відрізняється від національної ідентичності?
8. Які цінності закріплені у статті 2 Договору про ЄС (Лісабонський договір)? Наведіть приклади їх практичного втілення.
9. Яке значення має Хартія основних прав ЄС (2009)? Які категорії прав вона охоплює?
10. Що означає девіз ЄС «Єдність у різноманітті»? Як він відображає ціннісну філософію Союзу?
11. Що таке громадянство ЄС? Які права воно надає громадянам держав-членів понад національне громадянство?
12. Що таке євроскептицизм? Назвіть головні причини його поширення в окремих країнах ЄС.
13. Яке місце займають цінності демократії та верховенства права серед умов вступу України до ЄС? Які реформи вже здійснено?

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняльна таблиця інституцій ЄС. Складіть порівняльну таблицю семи головних інституцій ЄС за критеріями: склад, порядок формування, основні функції, місце розташування
2. Хронологія розширення ЄС (аналітичне завдання). Підготуйте хронологію всіх хвиль розширення ЄС (1951–2013) та стисло охарактеризуйте наслідки кожного розширення для інтеграційного процесу.
3. Схема «Цінності ЄС та механізми їх захисту». На основі [3], [4] складіть схему: кожна цінність зі ст. 2 Договору про ЄС – конкретний правовий інструмент або орган, що її захищає (Суд ЄС, Агентство з основних прав FRA, механізм верховенства права тощо).
4. Кейс-аналіз: Брекзит як ціннісний конфлікт (аналітичне). Використовуючи [1], [9], [19], підготуйте аналіз (1 стор.): які ціннісні та ідентичнісні суперечності між Великою Британією та ЄС зумовили вихід. Які уроки отримав Союз?
5. Пройдіть модуль про цінності та громадянство у мультимедійному підручнику [8] або курс ВУМ online «Act further» [18]. Підготуйте письмовий відгук (0,5 стор.): які цінності ЄС є найактуальнішими для України сьогодні і чому.

Практичне заняття 2

Тема: Політики Європейського Союзу

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Класифікація та принципи формування політик ЄС
2. Економічні та торговельні політики ЄС: єдиний ринок і митний союз
3. Аграрна, екологічна та кліматична політики ЄС
4. Соціальна, регіональна та зовнішня політики ЄС

Контрольні запитання до теми

1. Що означає принцип субсидіарності у контексті політик ЄС? Наведіть приклад його застосування.
2. Які чотири свободи гарантує єдиний внутрішній ринок ЄС? Яке значення вони мають для економічної інтеграції?
3. Що таке DCFTA і яке значення ця угода має для торговельної інтеграції України з ЄС?
4. У чому полягає суть Європейського зеленого курсу? Які ключові цілі він передбачає до 2050 року?
5. Що таке Спільна аграрна політика (CAP)? Як вона змінювалася з часу заснування ЄС до сьогодні?
6. Яку роль відіграють структурні фонди та Фонд згуртованості у регіональній політиці ЄС?
7. Що таке Спільна зовнішня і безпекова політика ЄС (СЗБП)? Чим вона відрізняється від інших політик Союзу?
8. Як пакет «Fit for 55» пов'язаний з Цілями сталого розвитку ООН? Наведіть 2–3 конкретні приклади відповідності.

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняльна таблиця інституцій ЄС. На основі [3], [4] складіть таблицю розмежування компетенцій ЄС: виключні, спільні, підтримувальні – з прикладами конкретних політик у кожній категорії та правовою базою.
2. Пройдіть модуль про політики ЄС у мультимедійному підручнику [8] або курс «Стратегії сталого розвитку для міст і громад» [13] на ВУМ online. Напишіть стислий звіт (0,5 стор.): яку з розглянутих політик ЄС варто першочергово адаптувати в Україні на місцевому рівні.

Практичне заняття 3

Тема: Економічна інтеграція в ЄС

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Теорія та стадії економічної інтеграції: від зони вільної торгівлі до економічного союзу
2. Єдиний внутрішній ринок ЄС: чотири свободи та механізми функціонування
3. Економічний і валютний союз: євროзона, ЄЦБ та бюджетна координація
4. Економічна інтеграція України з ЄС: здобутки, виклики та перспективи членства

Контрольні запитання до теми

1. Назвіть п'ять стадій економічної інтеграції за Беллою Балашею. Яка з них характеризує сучасний ЄС найповніше?
2. У чому різниця між статичними та динамічними ефектами економічної інтеграції? Наведіть конкретний приклад для ЄС.
3. Що таке Шенгенська зона? Як вільний рух осіб пов'язаний з функціонуванням єдиного ринку?
4. Що таке Маастрихтські критерії конвергенції? Яких показників має досягти держава, щоб вступити до євросони?
5. Яку роль виконує Європейський центральний банк (ЄЦБ)? Які інструменти монетарної політики він використовує?
6. Які основні уроки виніс ЄС із боргової кризи євросони 2010–2015 рр.? Які інституційні реформи були проведені?
7. Що таке регуляторна гармонізація? Чому вона є необхідною умовою для функціонування єдиного ринку?
8. Яку частку у зовнішній торгівлі України займає ЄС після набрання чинності DCFTA? Які сектори демонструють найбільше зростання експорту?

Завдання для самостійної роботи:

1. Схема «П'ять стадій інтеграції та ЄС». На основі [1], [2] складіть розгорнуту схему п'яти стадій інтеграції Балаші: для кожної вкажіть ключові ознаки, усунуті бар'єри, приклади інтеграційних угруповань у світі та позначте поточний рівень ЄС і України.
2. Пройдіть модуль про єдиний ринок та економічну інтеграцію в мультимедійному підручнику [8] або ресурсі «Україна в Європі і світі» [15]. Підготуйте звіт (0,5 стор.): які три кроки наближення України до стандартів єдиного ринку є найпріоритетнішими і чому.

Практичне заняття 4

Тема: Соціальна політика та соціальна справедливість в ЄС

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Становлення та правова база соціальної політики ЄС
2. Європейський соціальний стовп і сучасний соціальний порядок денного ЄС
3. Соціальна справедливість, рівність і боротьба з бідністю в ЄС
4. Соціальний вимір євроінтеграції України: виклики та пріоритети реформ

Контрольні запитання до теми

1. Яке місце займає соціальна політика серед компетенцій ЄС? Чому вона переважно залишається у сфері відповідальності держав-членів?
2. Що таке Європейський соціальний стовп (2017)? Назвіть три його ключові напрями та по одному принципу з кожного.
3. Яку роль відіграє Європейський соціальний фонд (ESF+) у реалізації соціальної політики ЄС? Які категорії населення він підтримує насамперед?
4. Що означає показник AROPE (At Risk of Poverty or Social Exclusion)? Чому він є комплекснішим, ніж звичайна межа бідності?
5. Які три кількісні цілі соціального виміру ЄС визначено до 2030 року? Як вони узгоджуються з ЦСР ООН?
6. Що таке гендерний розрив в оплаті праці (gender pay gap)? Які механізми ЄС спрямовані на його скорочення?
7. Які основні виклики стоять перед системами соціального захисту держав-членів ЄС у зв'язку зі старінням населення?
8. Які соціальні реформи Україна має провести відповідно до вимог ЄС у межах переговорного процесу про вступ?

Завдання для самостійної роботи:

1. Огляд 20 принципів Соціального стовпа. На основі [3], [7], [19] опрацюйте всі 20 принципів Європейського соціального стовпа і для кожного з трьох стовпів оберіть по два принципи, які вважаєте найважливішими для України. Обґрунтуйте вибір.
2. Пройдіть курс «Стратегії сталого розвитку для міст і громад» [13] або «Act further» [18] на ВУМ online. Підготуйте звіт (0,5 стор.): які інструменти соціальної інклюзії, розглянуті в курсі, можуть бути застосовані у вашій громаді вже сьогодні.

Практичне заняття 5

Тема: Співпраця та партнерство ЄС з іншими регіонами світу та міжнародними організаціями

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. ЄС як глобальний актор: інструменти та принципи зовнішньої дії
2. Політика сусідства та Східне партнерство: ЄС і пострадянський простір
3. Партнерство ЄС із ключовими регіонами та блоками світу
4. ЄС у системі міжнародних організацій та глобального управління

Контрольні запитання до теми

1. Що таке «нормативна сила» ЄС у міжнародних відносинах? Як вона відрізняється від «жорсткої» та «м'якої» сили?
2. Яка роль Служби зовнішніх дій ЄС (ЄСЗД) у зовнішній політиці Союзу? Чим вона відрізняється від дипломатичних служб держав-членів?
3. Коли і з якою метою було запроваджено Східне партнерство? Які країни входять до нього та яку роль воно відіграло для України?
4. Як ЄС характеризує свої відносини з Китаєм у Стратегічному прогнозі 2019 р.? Що означає формула «партнер / конкурент / суперник»?
5. Що таке ініціатива «Глобальний шлюз» (Global Gateway)? Як вона пов'язана з конкуренцією між ЄС та Китаєм у країнах, що розвиваються?
6. Яку роль відіграє ЄС у ООН? Чому статус спостерігача, а не повноправного члена, є особливістю правового становища Союзу?
7. Як ЄС просуває Цілі сталого розвитку ООН у зовнішній політиці? Наведіть два конкретні приклади партнерських програм?
8. Як повномасштабна агресія Росії проти України змінила пріоритети зовнішньої і безпекової політики ЄС після лютого 2022 р.?

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняльна таблиця партнерств ЄС. На основі [3], [5], [9] складіть таблицю щонайменше п'яти ключових партнерств ЄС (США, Китай, Африка, Латинська Америка, ООН) за критеріями: правова база, головні сфери співпраці, ключові суперечності, зв'язок з ЦСР. Визначте, яке партнерство найважливіше для сталого розвитку і чому.

Практичне заняття 6

Тема: Україна та євроінтеграція: економічні та політичні виклики

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Шлях України до ЄС: від асоціації до кандидатства (1991–2024).
2. Політичні виклики: верховенство права, реформи держуправління та боротьба з корупцією.
3. Економічні виклики та наближення до єдиного ринку ЄС в умовах війни.
4. Сталий розвиток як наскрізна вісь євроінтеграції: відновлення, Green Deal і ЦСР.

Контрольні запитання до теми

1. Яке значення мала Революція Гідності 2013–2014 рр. для євроінтеграційного курсу України? Які безпосередні наслідки вона мала для відносин Україна–ЄС?

2. Що таке «сім умов» Єврокомісії (2022)? Яких реформ вони стосуються і як Україна виконала їх до початку переговорів?

3. Що означає «переговорний скринінг acquis»? Скільки глав має опрацювати Україна і чим це відрізняється від попередніх розширень ЄС?

4. Яку роль відіграє Ukraine Facility у фінансуванні реформ та відновлення? Які умови прив'язані до виплат траншів?

5. Які основні економічні виклики постають перед Україною у процесі наближення до єдиного ринку ЄС? Назвіть щонайменше три.

6. Що означає принцип Build Back Better у контексті повоєнного відновлення України? Як він пов'язаний з вимогами ЄС щодо зеленого переходу?

7. Як повномасштабна війна вплинула на виконання Україною ЦСР ООН? Наведіть приклади цілей, прогрес за якими суттєво погіршився.

8. Яку роль відіграє громадянське суспільство України у просуванні євроінтеграційних реформ? Наведіть конкретні приклади.

Завдання для самостійної роботи:

1. Матриця реформ: «сім умов» і поточний стан. На основі [12], [17], [20] складіть таблицю семи умов Єврокомісії 2022 р.: зміст вимоги – проведені Україною реформи – поточний стан (виконано / частково / у процесі). Визначте найпроблемнішу сферу й обґрунтуйте оцінку.

2. Пройдіть курс «Act further» [18] або «Стратегії сталого розвитку для міст і громад» [13] на ВУМ online. Підготуйте звіт (0,5 стор.): яку одну конкретну реформу у вашій громаді чи регіоні ви б запропонували для наближення до стандартів ЄС — і як саме це зробити.

Змістовий модуль 2. Сталий розвиток

Практичне заняття 7

Тема: Концепція сталого розвитку, Цілі сталого розвитку ООН

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Становлення концепції сталого розвитку: від доповіді Брундтланд до Порядку денного 2030
2. 17 Цілей сталого розвитку: зміст, структура та взаємозалежність
3. ЦСР в контексті ЄС: прогрес, інструменти та «зовнішній відбиток»
4. ЦСР в Україні: локалізація, стратегічне планування та вплив війни

Контрольні запитання до теми

1. Дайте визначення сталого розвитку згідно з доповіддю Брундтланд (1987). Які три виміри він охоплює і чому вони нероздільні?
2. Яка різниця між Цілями розвитку тисячоліття (ЦРТ, 2000–2015) та Цілями сталого розвитку (ЦСР, 2015–2030)? Чому ЦСР вважаються більш універсальними?
3. Що означає принцип «5Р» у контексті Порядку денного 2030? Розкрийте зміст кожного з п'яти вимірів.
4. Назвіть три ЦСР, безпосередньо пов'язані з кліматичними та екологічними кризами. Як вони взаємодіють між собою?
5. Що таке «добровільний національний огляд» (VNR) і яку роль він відіграє у системі моніторингу виконання ЦСР? Чи проводила Україна такий огляд?
6. Що означає поняття «spillover-ефект» або «зовнішній відбиток» ЄС щодо ЦСР? Наведіть конкретний приклад.
7. Як Стратегія сталого розвитку України до 2030 р. адаптує ЦСР ООН до національних умов? Назвіть два ключові відмінні акценти.
8. Наведіть приклад синергії та приклад суперечності (trade-off) між двома різними ЦСР. Як такі суперечності вирішуються на практиці?

Завдання для самостійної роботи:

1. Карта взаємозв'язків між 17 ЦСР. На основі [13], [18], [22] оберіть будь-які 5 ЦСР і для кожної пари визначте характер зв'язку: синергія (+), нейтральний (0) або потенційна суперечність (–). Представте у вигляді матриці або схеми. Поясніть найсильніший синергетичний зв'язок і найгостріший trade-off.
2. Пройдіть курс «Act further: Sustainable development for civic activists» [18] або «Стратегії сталого розвитку для міст і громад» [13] на ВУМ online повністю. Підготуйте звіт: яка з 17 ЦСР є найактуальнішою особисто для вас і для вашої громади – і які три конкретні дії ви готові зробити вже цього року.

Практичне заняття 8

Тема: Політика та програми сталого розвитку

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Інструменти та механізми державної політики сталого розвитку
2. Ключові програми та стратегії ЄС у сфері сталого розвитку
3. Локальні та регіональні програми сталого розвитку: роль міст і громад
4. Національна та регіональна політика ЄС в Україні: виклики імплементації та зв'язок з євроінтеграцією

Контрольні запитання до теми

1. Назвіть чотири основні типи інструментів політики сталого розвитку. Наведіть по одному конкретному прикладу кожного типу з практики ЄС або України.
2. Що таке «зелене бюджетування»? Як воно використовується в ЄС та чи впроваджується в Україні?
3. Що таке Таксономія ЄС щодо сталого фінансування? Яку роль вона відіграє у спрямуванні інвестицій у «зелені» проекти?
4. Що передбачає Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD)? Яке значення вона матиме для українського бізнесу після вступу до ЄС?
5. Яка мета ініціативи «100 кліматично нейтральних міст ЄС»? Що означає «кліматична нейтральність» на рівні міста?
6. Що таке Угода мерів (Covenant of Mayors)? Як вона пов'язана з ЦСР і які українські міста до неї приєдналися?
7. Яка структура Стратегії сталого розвитку України до 2030 р.? Хто є відповідальним за координацію її виконання?
8. Яку роль відіграють об'єднані територіальні громади (ОТГ) у реалізації політики ЄС в Україні? Які інструменти вони можуть використовувати вже сьогодні?

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняльна таблиця програм ЄС у сфері ЄС. На основі [5], [13], [22] складіть таблицю щонайменше п'яти програм/стратегій ЄС у сфері ЄС (Green Deal, Farm to Fork, Biodiversity Strategy, 8-ма Програма дій, CSRD) за критеріями: мета, ключові інструменти, часові рамки, пов'язані ЦСР, значення для України.

Практичне заняття 9

Тема: Глобальні проблеми та виклики: боротьба з бідністю, глобальне потепління, боротьба зі збройними конфліктами

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Глобальна бідність: масштаб, причини та міжнародні відповіді
2. Глобальне потепління та кліматична криза: науковий консенсус і міжнародні зобов'язання
3. Збройні конфлікти як виклик для сталого розвитку та роль міжнародного співтовариства
4. Взаємозалежність трьох викликів та інтегровані відповіді: роль ЄС та України

Контрольні запитання до теми

1. Яка різниця між абсолютною та відносною бідністю? Який підхід використовує ЄС у своєму показнику AROPE і чому?
2. Що таке «офіційна допомога розвитку» (ОДР)? Яку частку ВНД ЄС зобов'язався виділяти на ОДР і чи виконується ця ціль?
3. Що означає мета утримати глобальне потепління в межах 1,5°C? Які наслідки матиме перевищення цієї позначки?
4. Що таке «національно визначені внески» (НВВ) у рамках Паризької угоди? Чому механізм добровільності критикують як недостатній?
5. Що означає «пастка конфліктів» у теорії розвитку? Чому країни, що перебувають у стані збройного конфлікту, важче досягають ЦСР?
6. Яку роль відіграє ЄС у врегулюванні збройних конфліктів? Наведіть два конкретні приклади місій або санкційних режимів.
7. Що таке «кліматична безпека» (climate security)? Як кліматичні зміни можуть провокувати або загострювати збройні конфлікти?
8. Як російська агресія проти України вплинула на глобальну продовольчу та енергетичну безпеку? Які ЦСР постраждали найбільше?

Завдання для самостійної роботи:

1. Аналітична схема «нексус безпека–розвиток–клімат». На основі [5], [13], [22] складіть схему взаємовпливів між бідністю, кліматичними змінами та збройними конфліктами. Для кожної пари зв'язків наведіть щонайменше два конкретні приклади з реального світу. Позначте, які ЦСР є «вузловими» точками нексусу.
2. Пройдіть курс «Act further: Sustainable development for civic activists» [18] на ВУМ online. Підготуйте звіт: як громадянське суспільство та активісти можуть впливати на вирішення кожного з трьох глобальних викликів на місцевому рівні? Наведіть три конкретні дії – по одній для кожного виклику.

Практичне заняття 10

Тема: Сталий розвиток Європейського Союзу

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План заняття:

1. Стратегічна рамка сталого розвитку ЄС: від Гетеборзької стратегії до Зеленого курсу
2. Моніторинг прогресу ЄС у досягненні ЦСР: методологія та ключові результати
3. Зелена та кругова економіка ЄС: перехід від лінійної моделі до сталої
4. Сталий розвиток ЄС у зовнішньому вимірі та значення для України

Контрольні запитання до теми

1. Як еволюціонував стратегічний підхід ЄС до сталого розвитку від Гетеборзької стратегії 2001 р. до Зеленого курсу 2019 р.? Що є принципово новим у сучасному підході.

2. Що означає «подвійна трансформація» ЄС — зелений та цифровий перехід? Як вони взаємопов'язані в контексті СР?

3. Яку методологію використовує Eurostat для оцінки прогресу ЄС щодо ЦСР? Що означає «зворотній рух» за певною ціллю?

4. Що таке «кругова економіка»? Чим вона відрізняється від лінійної моделі «видобув — виробив — викинув»? Наведіть два конкретні приклади з практики ЄС.

5. Що таке «декаплінг» у контексті зеленої економіки? Чи вдається ЄС досягти абсолютного декаплінгу між економічним зростанням та викидами парникових газів?

6. Що таке СВМ (вуглецеве коригування на кордоні)? Яке значення він матиме для українських експортерів після вступу до ЄС?

7. За якими ЦСР ЄС демонструє найслабший прогрес або зворотній рух? Які системні причини цього?

8. Які розділи *acquis* ЄС у сфері довкілля та клімату є найскладнішими для адаптації Україною в процесі переговорів про вступ?

Завдання для самостійної роботи:

1. Хронологія стратегій СР ЄС та їх порівняльний аналіз. На основі [3], [5], [22] складіть порівняльну таблицю ключових стратегій ЄС у сфері СР (Гетеборзька 2001, Євр. 2020, Зелений курс 2019) за критеріями: головні пріоритети, ключові цілі та індикатори, зв'язок з ЦСР, ступінь амбітності. Визначте, в чому Зелений курс є якісним стрибком порівняно з попередниками.

Практичне заняття 11

Тема: Європейський зелений курс і трансформація економік країн-партнерів ЄС

Обсяг аудиторних годин: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Архітектура Європейського зеленого курсу: цілі, інструменти та «дорожня карта» до 2050 р.
2. Механізми зовнішньої дії Зеленого курсу: «зелена дипломатія» та умовність для партнерів
3. Трансформація економік країн-партнерів під впливом Зеленого курсу
4. Зелений курс і Україна: виклики, можливості та «зелене відновлення»

Контрольні запитання до теми

1. З яких основних тематичних блоків складається Європейський зелений курс? Яка спільна мета об'єднує всі ці блоки?
2. Що таке СВМ і як він функціонує? Які галузі охоплено і чому саме вони?
3. Яку мету переслідує ініціатива REPowerEU? Які три напрями вона передбачає і як вона пов'язана з безпековою ситуацією після 2022 р.?
4. Що таке «справедливий перехід» (just transition) і чому він є необхідною складовою Зеленого курсу? Наведіть приклад регіону, де він реалізується.
5. Як Green Deal впливає на країни-кандидати до ЄС? Чому зелений перехід є не лише екологічним, а й геополітичним питанням для них?
6. Які галузі економіки України найбільше зазнають впливу від СВМ? Яких конкретних змін вимагатиме від них адаптація?
7. Що таке зелений водень і чому ЄС розглядає його як стратегічний пріоритет? Який потенціал має Україна у виробництві зеленого водню для ЄС?
8. Як ініціатива «Глобальний шлюз» пов'язана з Зеленим курсом? Чим вона відрізняється від китайської ініціативи «Пояс і Шлях» за принципами фінансування?

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняльна таблиця інструментів Fit for 55. На основі [5], [13], [22] складіть таблицю щонайменше шести ключових актів пакету Fit for 55 за критеріями: назва акту, мета, механізм дії, пов'язана ЦСР, вплив на країни-партнери ЄС (зокрема Україну). Визначте, який із актів матиме найбільший прямий вплив на українську економіку.

6. Методичні вказівки до самостійної роботи

Розрізняють два основних напрямки самостійної роботи студентів:

- під контролем викладача;
- самостійна позааудиторна робота.

Самостійна робота під контролем викладача здійснюється в аудиторії. Основними її формами є контрольна робота, ділова гра, ситуаційна вправа.

Позааудиторна самостійна робота студентів включає наступні види робіт:

- *роботи обов'язкового характеру:*

1) самостійне вивчення теоретичного (лекційного) матеріалу, підготовка до практичних занять з навчальної дисципліни;

2) виконання домашніх завдань за темами практичних занять;

3) виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;

4) підготовка до заходів поточного та підсумкового контролю;

- *роботи вибіркового характеру:*

1) написання додаткового есе на узгоджену з викладачем тему;

2) проходження неформального та інформального навчання;

- *роботи стимулюючого характеру:* участь у наукових конференціях та конкурсах наукових робіт з питань навчальної дисципліни.

Завершується вивчення дисципліни складанням заліку.

7. Вимоги до підготовки, виконання та оформлення завдань за видами самостійної роботи студента

Написання та захист індивідуального навчально-дослідного завдання для студентів денної та заочної форми навчання полягає в написанні одного з трьох різновидів:

Дослідницька робота:

1. «Чи є Україна частиною Європи?». Опрацюйте [15], [16], [17]. Визначте, у яких вимірах (географічному, культурному, правовому, ціннісному) Україна ідентифікує себе як частину Європи, а де є розриви. Підкріпіть тезами з джерел.

2. Наслідки DCFTA для економіки України. На основі [6], [20], [21] підготуйте огляд (1–1,5 стор.): як змінилася структура торгівлі України з ЄС після набрання чинності DCFTA у 2016 р.? Які галузі виграли найбільше, а які зазнали труднощів?

3. Торговля Україна–ЄС у цифрах. Опрацюйте [6], [20], [21]. На основі доступних даних Eurostat або Держстату складіть аналіз структури торгівлі товарами та послугами між Україною і ЄС за 2016–2024 рр. Визначте тренди та поясніть причини змін.

4. Соціальна справедливість у Стратегії СР України. Опрацюйте [14] (Стратегія СР України до 2030) та [20]. Порівняйте соціальні цілі та індикатори, визначені в стратегії, з відповідними цілями Соціального стовпа ЄС. Де є збіг та прогалини? Підготуйте порівняльну таблицю та стислий аналітичний коментар.

5. ЄС і ЦСР ООН на глобальному рівні. Опрацюйте [22] (Hametner et al., 2023), [5] та відкриті дані SDSN. Підготуйте огляд, як ЄС виконує роль глобального лідера у впровадженні ЦСР? Де прогрес є переконливим, а де — «зовнішній відбиток» ЄС суперечить його декларованим цілям (spillover effects)?

6. Зелене відновлення та ЦСР в Україні. Опрацюйте [5], [13], [14], [22]. Як принцип зеленого відновлення інтегрований у план Ukraine Facility? Які з 17 ЦСР ООН найбільше постраждали від війни – і як їх відновлення пов'язане з євроінтеграцією?

7. ЦСР у вашій громаді. На основі [13], [14] проведіть міні-дослідження власної територіальної громади: оберіть 3 ЦСР, визначте місцеві індикатори їх виконання (доступні дані, програми розвитку, проблеми). Підготуйте звіт (1–1,5 стор.) з конкретними рекомендаціями для органів місцевого самоврядування.

8. Дослідження: «зелений» відновлювальний план України. Опрацюйте [5], [14], [20]. Підготуйте огляд: як принципи сталого розвитку інтегровані у плани відновлення України (Ukraine Facility, REPowerUA)? Які з програм ЄС у сфері СР є найбільш релевантними для відновлення та чому?

9. Дослідження: кліматична дипломатія ЄС на COP. На основі [5], [22] та відкритих матеріалів COP28 (2023) / COP29 (2024) підготуйте огляд: які зобов'язання взяв ЄС, у чому полягали головні суперечності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, і яку роль відіграє принцип «спільної, але диференційованої відповідальності».

10. Дослідження: циркулярна економіка в Україні — стан і потенціал. Використовуючи [5], [13], [14], [20], підготуйте огляд: наскільки принципи циркулярної економіки впроваджено в Україні? Які галузі мають найбільший потенціал (будівництво, агросектор, відходи)? Що передбачає відповідна глава acquis ЄС і які реформи є пріоритетними?

Аналітичне завдання:

1. Аналіз: Зелений курс і Україна. Опрацюйте [5], [13], [14], [22]. Визначте: які вимоги Green Deal Україна має виконати в рамках процесу вступу? Які з них є найскладнішими з огляду на військовий стан і стан економіки?

2. Аналіз даних: бідність і нерівність в ЄС. Використовуючи [22] (Eurostat SDG Report 2023) та відкриті дані Eurostat, складіть аналіз (1 стор.): порівняйте показники AROPE та коефіцієнт Джині щонайменше у п'яти країнах ЄС. Визначте закономірності та поясніть чинники відмінностей.

3. Кейс-аналіз: Східне партнерство до і після 2022 р. Використовуючи [2], [6], [17], проаналізуйте еволюцію Східного партнерства: початкові цілі, досягнення та обмеження до 2022 р., кардинальна трансформація після повномасштабного вторгнення. Чому Росія сприймала ЄПС як загрозу своїм інтересам?

4. Кейс-аналіз: антикорупційна реформа як умова інтеграції. Використовуючи [12], [16], [20], проаналізуйте антикорупційну реформу в Україні: створення НАБУ, САП, ВАКС — передумови, опір, результати.

Чому ЄС вважає боротьбу з корупцією ключовою умовою переговорного процесу?

5. ЦСР та Eurostat SDG Monitoring Report. Опрацюйте [22] (Hametner et al., 2023). Оберіть три ЦСР та проаналізуйте: тренд за останні 5 років в ЄС, країни-лідери та аутсайди, причини відставання. Що означає «зворотний рух» за окремими ЦСР після 2020 р.?

6. Кейс-аналіз: стратегія СР конкретної громади. Оберіть будь-яку українську або європейську міську громаду, яка має затверджену стратегію СР або приєдналася до Угоди мерів. На основі [13], [14], [18] проаналізуйте: які цілі поставлено, які інструменти використовуються, які результати досягнуто. Визначте сильні сторони та прогалини стратегії.

7. Кейс-аналіз: Україна як глобальний кейс нексусу. Використовуючи [14], [17], [20], [21], проаналізуйте: як російська агресія проти України одночасно стала викликом для глобальної продовольчої безпеки (зернова криза), енергетичної безпеки (ЗАЕС, газ), кліматичних дій і процесу відновлення в контексті ЦСР.

8. Аналіз звіту Eurostat SDG 2023: три обрані цілі. Опрацюйте [22] (Hametner et al., 2023). Оберіть три ЦСР з різних «груп прогресу» (значний / помірний / зворотній). Для кожної проаналізуйте (1–1,5 стор. загалом): тренд в ЄС за 10 років, найкращу та найгіршу державу-член, основні драйвери та стримуючі фактори. Запропонуйте один конкретний захід для прискорення прогресу.

Есе (до 2 стор.) з власною позицією:

1. «Чи може бути єдина ідентичність у різноманітній Європі?» Спирайтеся на [1], [3], матеріали курсу [18] та публікацію Разумкова [17]. Врахуйте як аргументи «за», так і контраргументи.

2. «Яка політика ЄС є найважливішою для сталого розвитку?» Оберіть одну політику ЄС, обґрунтуйте її ключову роль для досягнення ЦСР, спираючись на [5], [13], [22] та дані Eurostat SDG Report.

3. «Чи готова Україна до єдиного ринку ЄС?» Розгляньте щонайменше три виміри готовності: регуляторний, інституційний та конкурентоспроможності. Спирайтеся на [6], [17], [20], [21].

4. «Соціальна справедливість — умова чи наслідок євроінтеграції?». Чи є досягнення соціальної справедливості передумовою вступу України до ЄС, чи навпаки – членство стане каталізатором соціальних перетворень? Спирайтеся на [5], [14], [17], [20].

5. «ЄС як глобальний актор — сила чи ілюзія?» Наскільки ЄС є самостійним і впливовим гравцем у системі міжнародних відносин — порівняно зі США, Китаєм, Росією? Спирайтеся на [3], [5], [16], [20], [21] та актуальні кейси (Україна, Близький Схід, клімат).

6. «Чи можлива євроінтеграція під час війни?» Аргументи «за» (підтримка ЄС, реформи під час війни, мотивація суспільства) і «проти» (деструкція інфраструктури, демографічні втрати, корупція під тиском). Спирайтеся на [16], [17], [20], [21].

7. «Чи реалістично досягти ЦСР до 2030 року?» Оцініть глобальний прогрес: де успіхи, де катастрофічне відставання. Врахуйте вплив

COVID-19, воєнних конфліктів, кліматичної кризи. Чи потрібен «Порядок денний 2040»? Спирайтеся на [5], [13], [14], [22].

8. «Який із трьох глобальних викликів є найнебезпечнішим для людства?» Оцініть кожен із трьох викликів за критеріями масштабу, терміновості та незворотності наслідків. Чому вирішення жодного з них неможливе без вирішення двох інших? Спирайтеся на [5], [13], [14], [22].

9. «Чи є ЄС справді лідером сталого розвитку у світі?» Оцініть претензії ЄС на лідерство: сильні сторони (амбітні цілі, Green Deal, Eurostat моніторинг) і суперечності (spillover-ефекти, відставання за ЦСР 2, 12, 15, розрив між деклараціями та реальністю). Спирайтеся на [5], [13], [22].

10. «Зелений курс — шанс чи тягар для України?» Розгляньте можливості (зелений водень, ВДЕ, зелена реконструкція, нові ринки) та виклики (СВАМ, вартість декарбонізації, соціальний вимір переходу в умовах війни). Спирайтеся на [5], [14], [20], [21].

Вимоги щодо оформлення. Робота має бути надрукована. При оформленні доповіді необхідно дотримуватися стандартних вимог: текст необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: лівий, верхній, нижній – не менше 20 мм, правий – не менше 10 мм. Нумерація сторінок проставляється, починаючи з плану роботи. Титульний аркуш вважається першою сторінкою, номер на ньому не ставиться. Заголовки таблиць, схем, графіків і діаграм повинні відображати основний зміст ілюстрованого матеріалу. В таблицях повинні бути вказані одиниці виміру, назва об'єкта і часовий простір дослідження, а в графіках та діаграмах – масштаб. Таблицям та іншим видам графічного матеріалу рекомендується давати окрему нумерацію. Заокруглення розрахованих показників – до 2-х знаків після коми (математичні).

Обсяг тексту до 20 тис. знаків, (шрифт 14, інтервал 1,5, вирівнювання тексту – по ширині).

Неопрацьовані матеріали (плагіат) – не зараховуються та повертаються на доопрацювання. Дослідницька робота та аналітичне завдання виконуються у науковому, а есе – в публіцистичному стилі.

Останній термін подання – за один тиждень до початку екзаменаційно-залікової сесії згідно з календарним планом навчання.

Представлення та захист роботи. Підсумкова оцінка за самостійну роботу виставляється за результатами захисту здобувачем роботи, який передбачає обов'язкову підготовку презентації.

Презентація ІНДЗ/есе може відбуватися на практичному занятті у вигляді **виступу-презентації**.

Загальні вимоги та схема проведення виступу-презентації:

1. Тривалість виступу – до 7 хвилин.
2. Запитання слухачів і відповіді на них виступаючого (3-5 хвилин). Важливо, щоб цей процес не перетворився на довготривалі дебати.
3. Результати підсумовуються викладачем.

Критерії та шкала оцінювання презентації (денна/заочна)

№ з/п	Критерій	Кількість балів
1	Презентабельність, темп, якість подання матеріалу	0-4
2	Логічність, чіткість, зрозумілість, цілісність	0-3
3	Аргументованість	0-3

8. Рекомендована література ОСНОВНА:

1. Європейська інтеграція : навчальний посібник / ред. М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 344 с.

2. Європейська та євроатлантична інтеграція : навч. посіб. / О. В. Баула, Т. В. Божидарнік, Т. М. Вісіна, Н. М. Галазюк, О. М. Зелінська, О. Я. Кравчук, П. Я. Кравчук, Л. В. Корольчук, О. М. Лютак, Т. Л. Никитюк, Л. В. Савош, О. А. Урбан. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2016. 328 с.

3. Європейський Союз : навч. посіб. / А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін. ; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 600 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18750/1/European_Union_extbook.pdf

4. Європейський Союз: загальна інформація, організаційна структура, правова система : словник-довідник / уклад. Кононенко Ю. С., Лубко І. М. Черкаси, 2019. 290 с. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/1965>

5. Зелений і безпечний Європейський Союз : монографія / А. О. Бояр (кер. авт. кол.), І. В. Кицюк, Н. І. Романюк та ін. ; за ред. А. О. Бояра, В. Й. Лажніка. Луцьк : Вежа-друк, 2023. 592 с.

6. Короткий посібник з Угоди про Асоціацію. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/association_agreement/guide.pdf

7. Кривцова В. М. Політика європейської інтеграції [Електронний ресурс] : конспект лекцій. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. 74 с. URL: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1aGI4qkjm3Gh5wZfZrMVEUV2_raJfvNAJ

8. Мультимедійний підручник «Управління в ЄС та політика європейської інтеграції». URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/>

9. Овчаренко О.?, Сухушина О., Земзюліна Н. Історія європейської інтеграції: навчальний посібник. Черкаси : Вертикаль, 2021. 302 с.

10. Палагнюк Ю. В. Заснування та етапи становлення Європейського Співтовариства. *Світова та європейська інтеграція* : навч. посіб. / за

ред. М. О. Багмета. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. С. 94–119.

11. Політика європейської інтеграції: конспект лекцій. / Укладачі А. Л. Помаза-Пономаренко, Т. О. Луценко. Х. : НУЦЗУ, 2016. 40 с. URL: <https://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/3123>

12. Резніков В. В. Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : «Діса плюс», 2020. 364 с. URL: <https://international-relations.tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/cb3c47f55fa1b643f95e2d5000847b82.pdf>

13. Стратегії сталого розвитку для міст і громад: практичні поради. *Дистанційний курс «Стратегії сталого розвитку для міст і громад: практичні поради»* - ВУМ online (vumonline.ua) URL: <https://vumonline.ua/course/sustainable-development-strategies-for-cities-and-communities/>

14. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/stratehiya-staloho-rozvytku-ukrayiny-do-2030-roku>

15. УКРАЇНА В ЄВРОПІ І СВІТІ. Електронний навчальний посібник. URL: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/txt/01.html>

16. Україна на шляху до європейської інтеграції: історико-правовий екскурс : монографія / М. Р. Аракелян (ред.) та ін. Одеса : Фенікс, 2020. 238 с.

17. УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

18. Act further: Sustainable development for civic activists. *Дистанційний курс «Act further: Sustainable development for civic activists»* - ВУМ online (vumonline.ua) URL: <https://vumonline.ua/course/act-further-sustainable-development-for-civic-activists/>

19. English. European and Euro-Atlantic Integration. A textbook for Civil Servants and Local Government Employees / Y. Glukhova, D. Say, Y. Palagnyuk, S. Ponomaryov, S. Soroka, A. Soloviova ; 3rd ed., updated. Mykolayiv : Petro Mohyla BSSU, 2018. 336 p. URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/English.-European-and-Euro-Atlantic-Integration.pdf>

20. European Commission (). *Ukraine's Path Towards EU Accession*. 2024. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/ukraines-path-towards-eu-accession_en

21. Europeum Institute. *Impacts of Ukraine's Accession on the EU and its Member States*. — Аналіз складності вступу та економічних наслідків для ЄС. 2024 URL: https://www.europeum.org/wp-content/uploads/Ukraine-accession_tvpaper_FINAL.pdf

22. Hametner M. et al. (eds.) *Sustainable Development in the European Union. Statistical Annex to the EU Voluntary Review*. 2023 edition. Luxembourg : Publications Office of the EU, 2023

ДОПОМІЖНА

1. Гірман А. П. Європейська інтеграція: ретроспективний погляд. *Politicus* 2022. Випуск 4-2. С. 40–44. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.6>

2. Клим, Р. Теоретико-методологічні особливості європеїзації та неоінституціоналізму. *Медіафорум : аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2021. 9. С. 194–206. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2021.9.194-206>

3. Наконечний В., Качур О. Євроінтеграційні аспекти сталого розвитку України в умовах війни. *Геополітика України: історія і сучасність*. Збірник наукових праць. Випуск 2 (35), 2025. С. 147–154. DOI [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2025.2\(35\).147-154](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2025.2(35).147-154)

4. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Європейська інтеграція. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/european-integration.pdf>

5. Прокопенко Л. Л., Рудік О. М., Рудік Н. М. Інституційна система ЄС: навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1270952/mod_resource/content/1/nstytutsiyna_systema_ES.pdf

6. Ciot MG. Reconstruction and Preparation for Ukraine's Accession to the EU. In: Nate, S. (eds) *Ukraine's Journey to Recovery, Reform and Post-War Reconstruction. Contributions to Security and Defence Studies*. Springer, Cham. 2025. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-66434-2_11

7. Collective Intelligence for Sustainable Development: Getting Smarter Together. URL: <https://www.undp.org/acceleratorlabs/collective-intelligence-sustainable-development-getting-smarter-together>

8. Dyrhaug H. & Kurze K. (eds.) (). *Making the European Green Deal Work: EU Sustainability Policies at Home and Abroad*. Routledge, 2024. (Критичний аналіз сталих переходів у рамках Зеленого курсу: внутрішня та зовнішня політика ЄС).

9. Emerson M., Movchan V., Akhvlediani T., Blockman, S. Van der Loo G. (2021). *Deepening EU-Ukrainian Relations*. Rowman & Littlefield / Centre for European Policy Studies.

10. Eritja M. C., Fernández-Pons X. (eds.). *Deploying the European Green Deal: Protecting the Environment Beyond the EU Borders*. Routledge, 2024 (Розглядає зовнішні виміри Зеленого курсу: СВAM, нульове забруднення, біорізноманіття, стала фінансова звітність).

11. Hurochkina V., Varnalii Z., Kulyk P., Cheberyako O., Nikytenko D. The Convergence of Artificial Intelligence with the Circular Economy. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds) *Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, vol 272. Springer, Cham. 2026. URL:

https://doi.org/10.1007/978-3-032-06608-4_2 (Scopus)

12. Mykhailova Ye., Tymoshchuk I. Education and the knowledge economy in the context of global transformations. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. Vol. 3 No. 111. 2025. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve3202516>

13. Mykhailova Ye. The role of crisis management in strengthening educational resilience. *Київський економічний науковий журнал*, (9), С. 201–205. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-9-27>

14. Ventsuryk A. Mykhailova Ye. The role of fiscal diplomacy in international economic relations during crisis. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Випуск 3 (117), 2025. С. 56–61.

15. Mykhailova Ye. V., Nesenenko P. P. Rural development in Ukraine on the path to European Integration. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, ОНЕУ, 10-11 жовтня 2025 р.)*. Одеса, 2025. С. 9–11

16. Pozniakovska N., Nikytenko D., Tyvonchuk O. (2025). Transformation of non-financial reporting on the path to sustainable development of society. *Baltic Journal of Economic Studies*, 11(2), P. 47–56. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-2-47-56> (WoS)

17. Sologoub I. Ukraine's EU Integration: A Long Way Home. *Intereconomics*. 2022. 57, P. 218–224. URL: <https://doi.org/10.1007/s10272-022-1066-1>

18. Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. ; VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia : VUZF Publishing House "St. Grigorii Bogoslov", 2019. Vol. 2. 367 p.

19. Sustainable development in the European Union : monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context – 2024 edition. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-flagship-publications/w/ks-05-24-071>

20. Yuliana Palagnyuk, Svitlana Soroka. Why "green politics" is not popular in Ukraine? Reasons of failure of the Party of Greens of Ukraine in the 2002 elections and afterwards. *Przegląd Sejmowy* 1(162)/2021. P. 109–125.

ONLINE КУРСИ

1. Сталий розвиток: нова філософія мислення / Сталий розвиток: нова філософія мислення - Дистанційний онлайн курс (vumonline.ua)

2. Стратегії сталого розвитку для міст і громад: практичні поради / Дистанційний курс "Стратегії сталого розвитку для міст і громад: практичні поради" - ВУМ online (vumonline.ua)

3. Україна на шляху до ЄС. URL: <https://prometheus.org.ua/course/course->

v1:Prometheus+UAEU101+2023_T2

4. Що таке європейська ідея? / Дистанційний онлайн курс "Що таке європейська ідея?" (vmonline.ua)

5. Як діяти далі: Громаді про сталий розвиток / Дистанційний курс "Як діяти далі: Громаді про сталий розвиток" – ВУМ online (vmonline.ua)

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні 2020. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=4819b04d-99d6-47d3-a0db-fd4a4215f13d>

2. Євроінтеграційний портал: сайт. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>

3. Європейський банк реконструкції і розвитку: сайт. URL: <https://www.ebrd.com/home.html>

4. Європейський комітет статистики: Щоквартальні збірки статистичних даних фінансового сектору: сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>

5. Європейський Союз: сайт. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic_en

6. Закон України (проект) «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» від 07.08.2018 № 9015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332>

7. Історія ЄС: сайт. URL: <http://www.slideshare.net/mshabarek/the-european-union-26347944>

8. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01) / 30.3.2010 UA Законодавство України: сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

9. Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі: сайт. URL: <http://ukraine-office.eu/>

10. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: <http://www.ec.europa.eu/eurostat>

11. Платформа «Цілі сталого розвитку» URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/goals/>

12. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en

13. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії: сайт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/predstavnictvo/z-istoriyi-predstavnictva>

14. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 18.08.2017 №605-р Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#n2>

15. Публікації ПРООН в Україні: сайт. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>

16. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, затверджена

Указом Президента України від 26 серпня 2021 року No 448/2021
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

17. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text2.

18. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» №722/2019.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

19. Culture and Creativity: сайт. URL: <https://culture.ec.europa.eu/>

20. Energy and the Green Deal - Публікації - Енергія - Європейська Комісія: сайт. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/energy-and-green-deal_en

21. EU Social policy - the market's human face?. - YouTube: сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bHI30CB96pg>

22. EU solidarity with Ukraine. Європейська Рада: сайт. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine_en

23. Stability and Growth Pact / European Commission. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic.../sgp/index_en.

24. Ukraine's path towards EU accession. Європейська Комісія: сайт. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/ukraines-path-towards-euaccession_en

25. What are the Sustainable Development Goals? URL: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>